

Historia Starożytna

1. Sargon I - państwo Akad - powstanie państwa

- Od połowy III tysiąclecia wiodącym plemieniem wśród semitów byli Akadowie
- zasiedlanie sumeryjskiej części Międzyrzecza, tworząc pierwszą monarchię między Eufratem i Tygrysem.

- Centralnym ośrodkiem jego państwa był Akad; Leżał w środkowej Mezopotamii.

Państwo syntezą cywilizacji Sumeru i Akadu.

Czczono głównych bogów sumeryjskich, a córki królów akadyjskich bywały kapłankami w świątyniach dawnego Sumeru.

- **rozwój pisma klinowego,**

Sargon I

Za jego panowania w sferze religii zaszły istotne przemiany. **Władca był odtąd uznawany za boga. Kult bogini Isztar.**

2. Imperium Hetyckie - powstanie państwa

W religii hetyckiej spotykamy wiele zapożyczeń z kultur sąsiednich.

Hetyci pojawili się w Anatoli około XX w. p.n.e. i szybko zasymilowali się z miejscową ludnością - plemionami Hatytów. Od Hatytów zapożyczyli Hetyci **język hattili, którego jednak używali jedynie do celów religijnych.**

Za założyciela państwa starohetyckiego (1640-1380 p.n.e.) uważa się Labarnas. Jego imię było tytułem późniejszych władców. Jego następcą Hattusilis I przeniósł stolicę do Hattusas i zaatakował Asyrię.

Tudhaliya I - Poszerzył on granicę królestwa. **Podporządkował sobie Lidę, Aleppo oraz Mitanię. Imperium Hetyckie konkurowało o wpływy z Egiptem na południu i Imperium Asyryjskim na wschodzie.**

Bitwa pod Kadesz (1274) – starcie zbrojne, które miało miejsce pomiędzy wojskami egipskimi a hetyckimi w piątym roku panowania faraona Ramzesa II. Była to prawdopodobnie największa w historii bitwa z udziałem rydwanów - brało w niej udział od 5000 do 6000 pojazdów

Nagły upadek państwa hetyckiego (ok. 1190 p.n.e.) spowodowały najazdy Ludów Morza oraz napór Asyryjczyków z południowego wschodu.

3. Monarchia podzielona : Izrael i Juda - sytuacja polityczna

Ostatnim władcą zjednoczonego państwa był Salomon , którego polityka skupiała się głównie na sprawach wewnętrznych. Wkrótce po jego śmierci państwo uległo podziałowi na państwo północne (Izrael) pod panowaniem Jeroboama i południowe (Judeę) pod panowaniem Roboama.

Historia obu państw

Królestwo Judea (925-587 p.n.e.) (Południowe)

Król Ezechiasz (725-697 p.n.e.) usiłował, zawiązując przymierze z Egiptem, zerwać zależność od Asyrii. Jednak władca asyryjski Sennacheryb pokonał Egipcjan i podporządkował sobie Judeę, oblegając w 701 r. p.n.e. Jerozolimę. Za panowania syna Ezechiasza, Manasses, Judea ponownie popadła w zależność od Asyrii. Jego prawnuk Jozjasz (639-609 p.n.e.), po "odnalezieniu" w świątyni starej Księgi Prawa, przeprowadził reformę życia duchowego, oczyszczając m.in. świątynię z obcych kultów.

Rozdzierające państwo konflikty wewnętrzne ułatwiły w 587 r. p.n.e. po półtorarocznym oblężeniu zdobycie i zburzenie Jerozolimy przez króla Babilonu Nabuchodonozora (Nebukadnezara) II.

W odróżnieniu od królestwa północnego, Juda była państwem zcentralizowanym. Władza koncentrowała się wokół centralnego ośrodka w Jerozolimie. Sytuacja polityczna w Judzie była znacznie bardziej stabilna niż w Izraelu - rządy pozostawały w rękach jednej dynastii, rodu Dawida.

Królestwo Izraela (926-722 p.n.e.) (Północne)

Omri - zbudował potężną twierdzę w Samarii, która stała się religijną i polityczną stolicą kraju. Udało mu się także ponownie zająć Moab.

Syn Omriego, Achab (871-842 p.n.e.), poślubił fenicką księżniczkę Izebel, co sprawiło, że w kraju rozpowszechniły się kultury fenickie.

Po trzyletnim oblężeniu przez Sargona II w 722 r. p.n.e. została zburzona Samaria, a Izrael stał się prowincją asyryjską.

Pierwszy władca królestwa północnego, **Jeroboam** - założył własną religię. Ustanowił też własne kapłaństwo i odrębne święta <-> W ten sposób dokonał się polityczny i religijny podział Izraela, prowadzący do niszczycielskich wojen domowych i ułatwiający zadanie obcym najeźdźcom.

Państwo północne w większym stopniu niż Juda ulegało wpływom cudzoziemskim. Zaznaczył się tu zwłaszcza wpływ rozwiniętej Fenicji.

4. Osiągnięcia cywilizacyjne Greków w epoce archaicznej //

Powstanie i organizacja greckiej polis

- Grecy nawiązali szerszy kontakt z innymi cywilizacjami,
  - stworzyli zręby nowych ustrojów politycznych,
  - poznali alfabet,
- skolonizowali znaczną część wybrzeża Morza Śródziemnego.
- W okresie tym pojawiły się w Grecji zaczątki zachodniej nauki, filozofii i historiografii.
- Był to także okres wielkiego rozkwitu greckiej sztuki i literatury (szczególnie epiki Homera i Hezjoda oraz liryki).

- wielka kolonizacja - wzdłuż prawie całego wybrzeża Morza Śródziemnego i Morza Czarnego. Powstała rozbudowana sieć osadnictwa greckiego. Za główne przyczyny kolonizacji uznaje się związane z kryzysem rolnym przeludnienie Grecji.

W epoce archaicznej w Grecji ostatecznie ukształtowała się forma ustrojowa miasta-państwa (polis) Kształtowanie się pojęcia polis było związane z powstawaniem i rozwojem miast po okresie wieków ciemnych.

Rozwój polis

Polis była niezależna od swoich sąsiadów, a jej miejscy i wiejscy obywatele tworzyli jednolitą wspólnotę.

Pod względem politycznym organizacja greckiej polis opierała się na centralnej zasadzie **przyznawania obywatelstwa wszystkim wolno urodzonym mieszkańcom.**

- zasadnicza równość wobec prawa;
- Była to więc wspólnota o złożonym charakterze, składająca się z ludzi o różnym statusie prawnym i społecznym.

agora w polis - zgromadzenie obywateli do głosowania.

oligarchia wystąpiła, ale polis często były rządzone demokratycznie

5. Przebieg i konsekwencja wojny peloponeskiej

Konflikty doprowadziły do stanu najwyższego napięcia i do wybuchu wojny peloponeskiej - trwającego dwadzieścia siedem lat (od 431 do 404 roku p.n.e.) konfliktu, w którym uczestniczyła większa część greckiego świata.

a) Przyczyny wojny peloponeskiej:

- Potęga Aten zaczęła zagrażać autonomii dziesiątków miast greckich. Wzięła w niej udział większa część całego świata greckiego i dlatego mówi się, że wojna peloponeska była „światową” wojną Greków

Do wybuchu wojny doszło, kiedy Spartanie wystosowali do Aten

ultimatum, a ateńskie zgromadzenie odrzuciło je pod naciskiem Peryklesa.

b) Przebieg wojny peloponeskiej:

Pustoszenie Attyki przez wojska spartańskie. Mieszkańcy uciekają do Aten co powoduje nadmiar ludności w Atenach i rozprzestrzenianie się chorób i zaraz.

Zmarł na nią też sam Perykles, dowódca wojsk ateńskich. Ateńczycy woleli walczyć na morzu niż mierzyć się z najlepszą armią świata na lądzie, Klęskę Aten przypieczętowała jednak przegrana bitwa na morzu. Flota, jedyna siła Aten, została zupełnie rozbita.

W następnych latach spotkała Ateny kolejna seria niepowodzeń, czyli masowa ucieczka niewolników z attyckich kopalń srebra do obozu spartańskiego, konflikty w samych Atenach między oligarchami a demokratami, przeciwnikami a zwolennikami wojny, jak również wmieszanie się Persji w wojnę między Atenami a Spartą.

c) Skutki wojny peloponeskiej:

- * Kapitulacja Aten i podpisanie warunków
- * zburzenie Wielkich Murów łączących Ateny z portem w Pireusie
- * ograniczenie Aten do 20 okręgów
- * zlikwidowanie demokracji, wprowadzenie rządów 30 tyranów.

Nastąpił kres Związku Morskiego, zlikwidowano flotę ateńską,

Z szacunku dla kultury Aten, Sparta nie zgodziła się na ostateczne zrównanie ich z ziemią. Ateny stały się cieniem dawnej świetności. Na skutek zarazy i wojen liczba ludności w mieście zmniejszyła się o połowę.

Wojna powoduje upadek Aten i wzrost potęgi Sparty

6. Istota hellenizmu, konsekwencje grecko-orientalnego zblżenia

Termin "hellenizm" powstał w XIX wieku. Oznacza on okres dziejów Grecji i Bliskiego Wschodu trwający **od śmierci Aleksandra Wielkiego** w 323 roku p.n.e. **do śmierci** ostatniej władczyni Egiptu wywodzącej się z dynastii macedońskiej, **Kleopatry VII.**

Kilkudziesięcioletnie walki o schedę po Aleksandrze III Wielkim (diadochowie) doprowadziły do **powstania 3 wielkich monarchii**

hellenistycznych: Ptolemeuszów (Egipt), Seleucydów (Syria) i Antygonidów (Macedonia i Grecja).

Charakterystyczne dla hellenizmu było poszerzenie granic świata greckiego, ulegającego jednak w wielu dziedzinach wpływowi cywilizacji Wschodu.

- Nastąpił szybki rozwój handlu międzynarodowego.

- Wykształcił się uniwersalny język (koine)

Kultura grecka uległa wyraźnemu ujednoczeniu, przy zachowaniu odrębności poszczególnych krajów i regionów.

- wysoki poziom osiągnęła matematyka i technika, astronomia, geografia, medycyna, literatura, zwłaszcza poezja, filozofia (stoicyzm, cynizm, epikureizm), architektura i rzeźba.

- ozdobne kolumny korynckie

- polis hellenistyczne powstawały na wzór greckich. Teatry oraz gimnazjony zakładali.

Okres ten zaowocował wielkim rozwojem filozofii, m.in. powstaniem obok Akademii i Gimnazjum nowych szkół filozoficznych- stoickiej i epikurejskiej.

- **Powstała słynna Biblioteka Aleksandryjska, będąca również wielkim ośrodkiem badawczym. Fazę wielkiego rozwoju przeżywały sztuki plastyczne, głównie rzeźba.** Najważniejszym ośrodkami kultury stały się Aleksandria, Pergamon, Rodos i Ateny.

Od połowy III w. rozkwit sztuki ulegał zahamowaniu wskutek wojen, zaburzeń społecznych, walk wewnętrznych, naporu obcych elementów ze Wschodu oraz rosnącej ingerencji Rzymu.

7. Prawny i polityczny zakres obywatelstwa rzymskiego

Obywatelstwo Rzymu można było nabyć w następujący sposób:

a) poprzez urodzenie się z rodziców, obywateli rzymskich

b) w skutek osiedlenia się w Rzymie

Rzymianie – społeczeństwo rzymskie

W Rzymie, podobnie jak w całym świecie starożytnym istniał wyraźny podział na bogatych i biednych obywateli.

Podstawy społeczne

Terminem „plebs”, w różnym czasie określano odmienne grupy społeczne. Podboje i nadawanie praw wyborczych nowym grupom ludności poszerzało liczbę pełnoprawnych obywateli.

Typowy obywatel Rzymu z reguły mieszkał na wsi. Społeczeństwo rzymskie miało zawsze charakter wiejsko-rolniczy. Stosunek społeczeństwa rzymskiego do ziemi, z której żyło, wyrażał się w różnych formach, zawsze jednak stanowiła ona podstawę bytu społecznego.

Podział społeczny w starożytnym Rzymie

Społeczeństwo rzymskie dzieliło się na dwie grupy.

Patrycjusze byli uprzywilejowaną warstwą społeczną w republikańskim Rzymie.

Posiadali pełne prawa polityczne i – do pewnego momentu – wyłączność na obejmowanie urzędów.

Najstarsi patrycjusze tworzyli senat. Był to organ doradczy, który pomagał w podjęciu najważniejszych decyzji, dotyczących państwa i społeczeństwa.

Plebejusze. Była to zdecydowana większość całego społeczeństwa rzymskiego. Byli wolni, lecz – do pewnego momentu – nie mieli praw obywatelskich.

Cechą charakterystyczną społeczeństwa rzymskiego w tym okresie była bezwzględna władza ojca. Ojciec decydował o życiu i śmierci członków swojej rodziny.

Obywatele

Stanowiący wolną grupę ludności obywatele wczesnej Republiki byli rolnikami – czasem nawet bardzo ubogimi.

Najniższą warstwę społeczną stanowili niewolnicy.

Podstawowym obowiązkiem obywateli rzymskich była służba wojskowa oraz płacenie podatków.

Niewolnictwo – podpora społeczeństwa

Społeczeństwo rzymskie, tak jak wszystkie społeczeństwa starożytne, opierało się na niewolnictwie. Niewolnikiem można było zostać przez urodzenie, jako jeńiec lub zdobycz wojenna.

Wyzysk i okrutne traktowanie niewolników doprowadziły u schyłku republiki do fali powstań niewolników. Największym i najgroźniejszym było powstanie Spartakusa.

8. Etapy podboju świata hellenistycznego

Rzymianie przystąpili do podboju świata hellenistycznego. Najpierw podporządkowali sobie Macedonię i Grecję, a później Azję Mniejszą i Bliski Wschód. Podbój tych ziem zakończył się ostatecznie w 2 połowie 1 wieku p.n.e. .

Po pokonaniu Kartaginy w I wojnie punickiej Rzym rozpoczął podbój państwa hellenistycznych. W ciągu dwustu lat rzymskie armie zajęły:

- Macedonię

Drugim podejściem Greckich polis do wyzwolenia się spod wpływów rzymskich były **wojny macedońskie**. Większość miast – państw opowiedziała się po stronie Macedonii. Po ostatecznym rozgromieniu Macedonii, rzymianie przystąpili do rozprawy z niepokornymi grekami, a w szczególności ze Związkiem Achajskim.

- Grecję

Wojna Rzymu z Achajami

Sukces Rzymian. Zlikwidowano Związek Achajski, zniszczono także Korynt i Patras, a w miastach związkowych ustanowiono stałe władze rzymskie.

- Azję Mniejszą

Wojny Seleukidzkie.

Władca dynastii Seleukidów zrezygnował z ziem w Azji Mniejszej. Pompejusz Wielki ostatecznie zwyciężył monarchię i przekształcił jej tereny w prowincję rzymską.

- Syrię

Wojny partyjsko-rzymskie

Ciągnące się wojny z Rzymem, niepokoje wewnętrzne i najazdy koczowniców osłabiły Partów i zostali oni w połowie lat 20. III wieku obaleni przez perską dynastię.

- Egipt

9. Przyczyny upadku ustroju republikańskiego

- W wyniku nieustannych wojen chłopcy rzymscy ubożeli, z kolei patrycjusze zyskiwali ogromne majątki ziemskie;

- Dopóki terytorium państwa rzymskiego było niewielkie, republika funkcjonowała

- sprawnie. W miarę przekształcania się Rzymu w rozległe imperium - sytuacja coraz bardziej wymykała się spod kontroli władz;
- Coraz bardziej uwidaczniały się różnice pomiędzy uprzywilejowaną arystokracją w plebejuszami;
  - Rosło niezadowolenie z rządów senatu;
  - Od początku I w.p.n.e. w Imperium Rzymskim zaczęły wybuchać liczne wojny domowe;
  - Państwo nie ingerowało w sprawy niewolników, o ich życiu decydował pan. W latach 73-71 p.n.e pod wodzą Spartakusa wybuchło w Rzymie powstanie gladiatorów;
  - Armie przeciwników i zwolenników republiki na przemian pustoszyły kraj, przyczyniając się do pogłębiającego się kryzysu w Italii;
  - Wzrastająca rola wodzów rzymskich przyczyniła się do upadku republiki. W Rzymie wybuchły wojny domowe, w których ostatecznie zwyciężył Juliusz Cezar;
  - Po zabójstwie Cezara przez spiskowców doszło do kolejnej wojny domowej. Zwycięstwo odniósł Oktawian August - który został jedynym władcą Imperium Rzymskiego;

10. Reformy polityczne Augusta

- * usunął Zgromadzenie Ludowe
- * ograniczył władzę senatu
- * pozostawił tylko niektóre urzędy (w tym np.konsula)
- * uznał się za najwyższego kapłana (kult boski władców Imperium)
- * wprowadził ścisłą kontrolę na namiestnikami prowincji
- * zreformował wojsko (służba od 16 do 24 roku życia, po zakończeniu służby duży przydział ziemi; wojsko liczyło 300tys. żołnierzy)

-wzbogacił państwo o nowe prowincje,

-reforma finansowa, stałe opodatkowanie

- po jego śmierci zapanował przez dwa wieki Pax Romana - „Pokój rzymski” - bez wojen i buntów. Dzięki temu rozwijała się kultura i sztuka: tworzyli Horacy i Wergiliusz. Umocniła się też rola rodziny w państwie, wybudowane zostały liczne świątynie i obeliski.

11. Chrześcijaństwo i kościół w IV w. - zasięg wtedy już ogólnaimperialny.

Chrześcijaństwo na początku IV wieku wstąpiło w swój złoty okres, uzyskiwania coraz to szerszych praw. **Proces zapoczątkował Konstantyn Wielki (306-337 n.e.), który ogłosił 313 roku n.e. w Mediolanie akt tolerancyjny, nazwany edyktem mediolańskim.** Na jego mocy chrześcijaństwo uzyskało prawa równorzędne z

innymi religiami. Ostatecznym triumfem wiary chrześcijańskiej było panowanie **Teodozjusza Wielkiego** (378 – 395 r. n.e.), który w **392 roku zakazał wszelkich form kultu pogańskiego, uznając religię chrześcijańską religią narodową.** Diametralnie odmienia się stosunek cesarstwa do Kościoła, ale również i Kościoła do cesarstwa.

Bezprecedensowym wydarzeniem po edykcie mediolańskim jest udział cesarza w **soborze nicejskim w 325 r.** Zaprasza on biskupów, przysłuchuje się obradom i zatwierdza edyktem postanowienia soborowe. Cesarz stara się dbać o jedność Kościoła, w myśl, że jedność religii da jedność cesarstwu. Trzeba zaznaczyć, że w chrześcijaństwie w **IV i następnym wiekach powstają schizmy, np. donatyzm i arianizm.** Mają one swoje podstawy w prześladowaniach, a są przyczyną konfliktu rozciągającego się na wiele lat.

donatyzm - przeciwstawiał się ponownemu przyjmowaniu do Kościoła tych, którzy odeszli od niego w czasie prześladowań), ideał entuzjastycznego męczeństwa.

arianizm - przyczynił się do powstania herezji chrystologicznych

12. Reformy polityczne Konstantyna I

W czasie swojego panowania przeprowadził liczne reformy:

- podział cesarstwa na 4 prefektury (Wschód, Iliria, Italia, Galia),
- rozdział władzy cywilnej od wojskowej,
- utworzenie rady cesarskiej,
- podział wojska na połowe i graniczne,
- zamiast gwardii pretorianów - oddziały przyboczne, rekrutowane z barbarzyńców, - -
- rozbudowa systemu podatkowego,
- dziedziczność zawodów i funkcji,
- reforma systemu monetarnego (złota moneta - solidus).

Następca Dioklecjana – Konstantyn Wielki – usunął urząd drugiego Augusta i skupił w swoich rękach pełnię władzy. Przeniósł również w 330r. stolicę cesarstwa do nowo wybudowanego nad cieśniną Bosfor miasta – Konstantynopolu.

To Konstantyn pierwszy wprowadził ustawowo niedzielę jako dzień wolny od pracy.